

การกำหนดอัตราค่าเช่าซื้อในธุรกิจเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ Fixing Hire-Purchase Prices in Motorcycle Hire-Purchase Business

พลอย เลิศวิมลเกษม

35/75 ถนนสามัคคี ตำบลท่าทราย อำเภอเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี 11000

Ploy Lertvimolkasem

35/75 Samakkee Road, Thasai Sub-district, Mueang District, Nonthaburi 11000

E-mail : ploy.lvm@gmail.com

บทคัดย่อ

เนื่องจากในปัจจุบันระบบขนส่งสาธารณะของประเทศไทยยังไม่เพียงพอและครอบคลุมทุกพื้นที่ รถจักรยานยนต์จึงกลายเป็นตัวเลือกอันดับต้น ๆ ของกลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้ไม่สูงมากนักและขาดความพร้อมทางด้านการเงิน จึงไม่มีกำลังทางการเงินที่จะซื้อรถจักรยานยนต์ได้ด้วยเงินสด ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้บริโภคเหล่านี้ จึงต้องพึ่งพาอาศัยการขอสินเชื่อจากผู้ประกอบธุรกิจด้วยวิธีการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ และเมื่อผู้บริโภคขอสินเชื่อจากผู้ประกอบธุรกิจด้วยวิธีการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์แล้ว ผู้ประกอบธุรกิจเหล่านี้จะได้ผลตอบแทนหรือผลประโยชน์อยู่ในรูปแบบของอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ผู้ประกอบธุรกิจเรียกเก็บจากผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์นั้นมีอัตราสูง ทำให้อัตราค่าเช่าซื้อโดยรวมทั้งสัญญาเช่าซื้อสูงตามไปด้วย กล่าวคือ เพียงแค่เฉพาะอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ผู้บริโภคต้องชำระให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจสำหรับการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์หนึ่งคัน ก็มีมูลค่าเกือบเทียบเท่ากับราคาสินค้าของรถจักรยานยนต์คันที่เช่าซื้อ ซึ่งเป็นการเอารัดเอาเปรียบและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภคมากเกินไป

จากการศึกษาพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายเกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้บริโภคที่ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ประกอบธุรกิจไว้แล้วได้แก่ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แต่มาตรการทางกฎหมายไทยก็ยังไม่เพียงพอและครอบคลุมถึงการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อแต่อย่างใด ในส่วนของการศึกษามาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอินเดีย พบว่าในประเทศอังกฤษได้มีกฎหมายเกี่ยวกับ

หลักเรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สัญญา (unfair relationship) ซึ่งได้อำนาจของศาลไว้อย่างกว้างขวางในการพิจารณาว่าสัญญาใดบ้างที่ไม่เป็นธรรม เพื่อที่ศาลจะได้ทำคำสั่งได้อย่างเหมาะสม ซึ่งหลักเรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สัญญานี้ยังสามารถนำไปบังคับใช้กับสัญญาที่สิ้นสุดลงแล้วได้ด้วย ส่วนรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายทางการเงิน (finance charge) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายของสินเชื่อผู้บริโภคที่ผู้บริโภคร้องชำระทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ผู้ประกอบการไว้ และสุดท้ายคือประเทศอินเดีย ได้เคยมีมาตรการทางกฎหมายที่ถูกตราขึ้นมาเพื่อจำกัดอัตราค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อ (hire-purchase charges) ไว้ แม้ภายหลังบทบัญญัติดังกล่าวจะถูกยกเลิกไป แต่สาเหตุแห่งการยกเลิกก็เนื่องมาจากสูตรทางคณิตศาสตร์ที่ใช้ในการคำนวณค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อนั้นมีความสลับซับซ้อนและเกินกว่าที่ประชาชนจะเข้าใจได้ และเงื่อนไขในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมดังกล่าวในสภาพสังคมของอินเดียนั้นมิได้เอื้ออำนวยแก่ผู้บริโภค

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้เสนอให้มีมาตรการทางกฎหมายที่ออกมาคุ้มครองผู้บริโภคที่ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ประกอบการ โดยได้เสนอให้มีการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อ ด้วยวิธีการกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 เพื่อคุ้มครองมิให้ผู้บริโภคต้องแบกรับภาระที่สูงเกินไป

คำสำคัญ : อัตราค่าเช่าซื้อ รถจักรยานยนต์ การคุ้มครองผู้บริโภค

Abstract

Because Thailand's public transportation system is currently insufficient and does not cover every area, motorcycles are among the top choices for consumers without high incomes and financial readiness who have no financial power to purchase motorcycles in cash. Due to the aforementioned reason, these consumers are dependent on loans from entrepreneurs by making motorcycle hire-purchase agreements. When consumers applied for loans from entrepreneurs by making motorcycle hire-purchase agreements, these entrepreneurs receive returns or benefits in the form of hire-purchase interest. However, because current hire-purchase interest rates used by entrepreneurs to collect from consumers in motorcycle hire-purchase agreements are high, overall hire-purchase costs in hire-purchase agreements have risen correspondingly, meaning the hire-purchase interest that consumers have to pay to entrepreneurs in a hire-purchase agreement for one motorcycle is valued almost equal to the cash price of the purchased motorcycle, meaning entrepreneurs have taken advantage of consumers and meaning entrepreneurs created excessive unfairness to consumers.

According to the study, although Thailand had laws concerning hire-purchase agreements and laws on protections for consumers who made hire-purchase agreements with entrepreneurs, namely, the Civil and Commercial Code, the Consumer Production Act of B.E. 2522 (1979), the Contract Commission Notification on Making the Automobile and Motorcycle Hire-purchase Business and Controlled Contract Business of B.E. 2561 (2018) and the Unfair Contract Terms Act of B.E. 2541 (1998), Thailand's legal measures were not sufficient and did not have coverage of hire-purchase prices controls. In studies of foreign legal measures in countries such as the United Kingdom, the State of California in the United States and India, the United Kingdom was found to have laws concerning the principle of unfair relationships between contract parties and the court was given broad powers to consider which contracts are unfair in order for the court to issue appropriate orders and this principle of unfair relationships between contract parties can be enforced upon terminated contracts. In the meantime, the State of California in the United States enacted legal measures on control of finance charges which are direct and indirect consumer loan expenses that consumer must pay to entrepreneurs. Finally, India had enacted legal measures to limit hire-purchase charges. Although the aforementioned legislation was canceled, the legislation was canceled because mathematical formulas used to calculate hire-purchase charges had complexity beyond the public's understanding and conditions in collecting the aforementioned charges in India's social conditions did not take advantage of the contract parties.

This thesis proposed issuing legal measures to protect consumers who made hire-purchase agreements with entrepreneurs by proposing control of hire-purchase prices by setting hire-purchase interest rate ceilings in the Contract Commission Notification on Making the Automobile and Motorcycle Hire-purchase Business and Controlled Contract Business of B.E. 2561 to protect consumers from having to carry excessive burdens.

Keywords : Hire-purchase prices, Motorcycle, Consumer protection

บทนำ

ดำเนินชีวิตประจำวันหรือตามที่บุคคลเหล่านั้นต้องการได้ ทั้งนี้ การใช้สิทธิเลือกซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ นั้น ย่อมอาศัยหลักสัญญาทั่วไป โดยหลักพื้นฐานที่สำคัญก็คือหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงเจตนา (Principle of Autonomy of Will) และหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Principle Freedom of Contract) ดังนั้น ทุกคนจึงย่อมมีสิทธิที่จะเลือกแสดงเจตนา ทำคำเสนอหรือคำสนองเพื่อให้สัญญาเกิดขึ้นกับใครหรือไม่ก็ได้ โดยคู่สัญญามีสิทธิที่จะกำหนดรายละเอียดและเงื่อนไขของสัญญาที่ตนต้องการทำตามความเหมาะสม ตราบใดที่รายละเอียดและเงื่อนไขที่ตกลงกันนั้นไม่ขัดต่อหลักความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน นอกจากนี้คู่สัญญาจะต้องไม่ถูกแทรกแซงเมื่อสัญญาได้เกิดขึ้นแล้วด้วย

อย่างไรก็ตาม สังคมและเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว การบริโภคสินค้าและการรับบริการต่าง ๆ ก็ได้เพิ่มจำนวนสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย ผู้ประกอบธุรกิจต่างได้ทำการแข่งขันกันเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด ในขณะเดียวกันพฤติกรรมการบริโภคก็ได้เปลี่ยนเป็นการบริโภคจำนวนมาก ๆ (Mass Consumption) การผลิตสินค้าก็เปลี่ยนรูปเป็นการผลิตจำนวนมาก (Mass Production) เช่นกัน เพื่อที่จะได้ลดต้นทุนการผลิต ตลอดจนกระบวนการซื้อขายสินค้าระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคก็มีขั้นตอนที่สลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค ทำให้ผู้บริโภคไม่สามารถได้รับข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าและบริการอย่างถูกต้อง ไม่สามารถหรือยากที่จะตรวจสอบพบความชำรุดบกพร่องของสินค้าได้ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ประกอบธุรกิจและผู้บริโภคยังอยู่ในสถานะที่ไม่เท่าเทียมกัน กล่าวคือ ผู้บริโภคไม่อยู่ในสถานะที่จะเจรจาต่อรองหรือใช้เสรีภาพเพื่อเข้าทำสัญญาได้อย่างเต็มที่แบบเดิมอีกต่อไป¹ ดังนั้น รัฐจึงต้องเข้ามามีบทบาทด้วยการตรากฎหมายขึ้นเพื่อกำหนดกลไกและมาตรการในเรื่องต่าง ๆ เพื่อให้ความเป็นธรรมและให้ความคุ้มครองแก่ผู้บริโภค แม้การแทรกแซงดังกล่าวจะเป็นการขัดกับหลักพื้นฐานในการทำสัญญาก็ตาม เช่น กรณีบ้านและที่อยู่อาศัย กฎหมายได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจบ้านจัดสรรต้องใช้สัญญาตามแบบที่คณะกรรมการจัดสรรที่ดินกลางกำหนด ซึ่งมีเนื้อหาที่ค่อนข้างเป็นกลางกับผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจ² กรณีการเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ กฎหมายได้กำหนดว่าสัญญาเช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์ที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขอย่างไรบ้าง และต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายในทำนองใดบ้าง เป็นต้น

สำหรับรถจักรยานยนต์นั้น ถือได้ว่าเป็นยานพาหนะที่กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างสูงในประเทศไทย เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้บริโภค เนื่องจากมีราคาไม่สูงหากเปรียบเทียบกับรถยนต์ ตลอดจนก่อให้เกิดความสะดวกสบาย ประหยัดเวลาในการเดินทางและประหยัดค่าใช้จ่ายในด้านเชื้อเพลิง ดังจะเห็นได้จากสถิติจำนวนรถจดทะเบียนใหม่ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ในปี 2563 ทั่วประเทศว่า มีอัตราการจดทะเบียนรถรวมทั้งสิ้น 2,561,968 คัน เป็นสัดส่วนของรถจักรยานยนต์

¹ นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560) 2 – 4.

² กมลลักษณ์ พันธุ์เจริญ, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจบ้านจัดสรรที่ส่งผลต่อผู้บริโภค” (2561) 8:2 วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ 1, 4.

มากที่สุด เป็นจำนวน 1,681,437 คัน³ และจำนวนรถจดทะเบียนสะสม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 40,145,368 คัน ซึ่งในจำนวนรถจดทะเบียนสะสมดังกล่าวเป็นรถจักรยานยนต์สูงสุดถึงจำนวน 21,396,980 คัน⁴

เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนของการจดทะเบียนรถจักรยานยนต์ถือว่ารถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะที่มีความจำเป็นต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของผู้บริโภค แต่สำหรับกลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้น้อยไม่สูงมากนัก ย่อมไม่มีกำลังทางการเงินที่จะซื้อรถจักรยานยนต์ได้ด้วยเงินสด ดังนั้น ธุรกิจสำคัญที่เข้ามาจับตลาดและมีความเกี่ยวข้อง คือ ธุรกิจการให้บริการทางการเงินหรือที่เรียกกันว่าธุรกิจให้สินเชื่อเช่าซื้อ เพราะผู้บริโภคมีความจำเป็นต้องขอสินเชื่อจากผู้ประกอบธุรกิจด้วยวิธีการเข้าทำสัญญาเช่าซื้อ กล่าวคือ ผู้บริโภคซึ่งอยู่ในฐานะผู้เช่าซื้อจะต้องชำระค่าเช่าให้แก่ผู้ประกอบธุรกิจซึ่งอยู่ในฐานะผู้ให้เช่าซื้อเป็นงวด ๆ และเมื่อผู้เช่าซื้อชำระค่าเช่างวดสุดท้ายแล้วกรรมสิทธิ์ในรถจักรยานยนต์ก็จะตกเป็นของผู้เช่าซื้อ ซึ่งผลตอบแทนหรือผลประโยชน์ที่ผู้ประกอบธุรกิจได้รับจะอยู่ในรูปแบบของอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อ

การคำนวณดอกเบี้ยสำหรับสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ จะคำนวณดอกเบี้ยในอัตราคงที่ (Flat Rate) กล่าวคือ ดอกเบี้ยจะถูกคำนวณจากเงินต้นที่คงที่ตลอดอายุของสัญญาแล้วจึงเฉลี่ยจ่ายในแต่ละงวด ผู้เช่าซื้อจะต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินเดิมตลอดทั้งสัญญาแม้ว่าจะมีการทยอยผ่อนชำระค่าต้นเงินมาบ้างแล้วก็ตาม ซึ่งอัตราดอกเบี้ยของสัญญาเช่าซื้อนั้นก็ขึ้นอยู่กับนโยบายของผู้ดำเนินธุรกิจให้สินเชื่อแต่ละแห่ง โดยมีวิธีการคำนวณ ดังนี้⁵

$$\text{ดอกเบี้ยที่ต้องชำระทั้งหมด} = \text{เงินต้น} \times \text{อัตราดอกเบี้ยต่อปี} \times \text{ระยะเวลา (ปี)}$$

$$\text{จำนวนเงินที่ต้องชำระในแต่ละงวด} = \frac{\text{เงินต้น} + \text{ดอกเบี้ย}}{\text{จำนวนงวดที่ต้องผ่อนชำระทั้งหมด}}$$

³ กลุ่มสถิติการขนส่ง กองแผนงาน กรมการขนส่งทางบก, สถิติจำนวนรถจดทะเบียนใหม่ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ และกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก ปี พ.ศ. 2563 รวมทั้งประเทศ (23 สิงหาคม 2564) สถิติการขนส่ง <<https://web.dlt.go.th/statistics/>>.

⁴ กลุ่มสถิติการขนส่ง กองแผนงาน กรมการขนส่งทางบก, จำนวนรถจดทะเบียนสะสม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 (Number of Vehicle registered as of 31 December 2020) (23 สิงหาคม 2564) สถิติการขนส่ง <<https://web.dlt.go.th/statistics/>>.

⁵ จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามรายได้ครัวเรือน

รายได้ครัวเรือน (บาท/เดือน)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 10,000 บาท	280	65.6
10,000 – 20,000 บาท	128	30.0
มากกว่า 20,000	19	4.4
รวม	427	100.0

โดย ชนม์วิชยา รัตนศิริทรัพย์, ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ต่อส่วนประสมการตลาดของ บริษัท สินปราชญ์ ลิขซึ่ง จำกัด (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559) 33.

⁶ ผู้จัดการบริการทีมกลยุทธ์ ศก., ดอกเบี้ยเงินกู้แบบเงินต้นคงที่ (28 มกราคม 2564) ศูนย์คุ้มครองผู้ให้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย <<https://www.1213.or.th/th/serviceunderbot/loans/pages/ateffective.aspx>>.

เมื่ออ้างกล่าวได้ว่าปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้เพื่อปิดบัญชีสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์นั้นมีอยู่ด้วยกันหลายปัจจัย เช่น อัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อ ระยะเวลาในการผ่อนชำระ เงินค่าน และรายได้ของผู้เช่าซื้อ เป็นต้น แต่ปัจจัยที่มีผลกระทบในทางลบต่อความสามารถในการชำระหนี้เพื่อปิดบัญชีสัญญาเช่าซื้อมากที่สุด คือ อัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อ⁷

แต่เนื่องจากปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อที่ผู้ประกอบการเรียกเก็บจากผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์นั้นมีอัตราสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพบว่าผู้บริโภคที่ทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ในต่างจังหวัดต้องรับภาระดอกเบี้ยเช่าซื้อสูงถึง 50 เปอร์เซ็นต์ต่อปี⁸ ทำให้อัตราค่าเช่าซื้อโดยรวมทั้งสัญญาเช่าซื้อสูงตามไปด้วย และแม้จะมีมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองผู้บริโภคที่ทำสัญญาเช่าซื้อ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 ซึ่งออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แล้วก็ตาม แต่กฎหมายดังกล่าวก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับเรื่องอัตราค่าเช่าซื้อสูงได้ ซึ่งเรื่องดังกล่าวถือเป็นประเด็นปัญหาสำคัญทำให้ผู้บริโภคต้องเป็นผู้รับภาระและถูกผู้ประกอบการเอารัดเอาเปรียบเกินสมควรอยู่นั่นเอง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะเช่าซื้อ ตลอดจนบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสินเชื่อเพื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์และสภาพปัญหาการเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย
3. เพื่อวิเคราะห์และหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อในธุรกิจให้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคในสังคมไทย

สมมติฐานของการศึกษา

แม้ปัจจุบันจะมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาเช่าซื้อถูกบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคที่ทำสัญญาเช่าซื้อกับผู้ประกอบการธุรกิจ อันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

⁷ วันเฉลิม วงศ์พันธ์, ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการปิดบัญชีหนี้เช่าซื้อรถจักรยานยนต์ (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556) 64.

⁸ สิริรัตน์ ฟองวิญ, การให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค : กรณีศึกษาสัญญาเช่าซื้อ (นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547) 25.

พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 แล้วก็ตาม แต่กฎหมายเหล่านี้ก็ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองผู้บริโภคมิให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากการเรียกเก็บดอกเบี้ยเข้าซื้อในอัตราสูงแต่อย่างใด

ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดกฎหมายที่เหมาะสมสำหรับควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อ โดยการควบคุมอัตราดอกเบี้ยเข้าซื้อสำหรับการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคและมีให้ผู้บริโภคต้องแบกรับภาระหนี้มากเกินไป

ขอบเขตของการศึกษา

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนมุ่งศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาความไม่เป็นธรรมในการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ในปัจจุบันของสังคมไทย ลักษณะของธุรกิจการให้สินเชื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ในประเทศไทย รวมไปถึงศึกษาถึงความเป็นมาของกฎหมายลักษณะเช่าซื้อ ตลอดจนบทบัญญัติกฎหมายหนังสือ วิทยานิพนธ์ และบทความที่เกี่ยวข้องกับการเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ และศึกษาถึงหลักกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อให้ทราบถึงแนวความคิดและวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นของการเช่าซื้อรถจักรยานยนต์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ก่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวความคิดพื้นฐาน ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะเช่าซื้อ ตลอดจนบทบัญญัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสินเชื่อเพื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์
2. ทำให้ทราบถึงรูปแบบการทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ ตลอดจนทราบถึงสภาพปัญหาการเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย
3. สามารถหาแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อในธุรกิจให้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ ทั้งนี้ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์และความเป็นธรรมต่อผู้บริโภคในสังคมไทย

วิธีดำเนินงานวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ทำการศึกษาข้อมูลโดยใช้วิธีการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ ศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์ของการเช่าซื้อ การให้สินเชื่อในการเช่าซื้อ ตลอดจนศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากตำรา บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ ผลงานศึกษาวิจัย ข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ สรุปผลและจัดทำข้อเสนอแนะที่มีประสิทธิภาพ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เช่าซื้อและสังคมไทยต่อไป

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

แรกเริ่มเดิมที ในประเทศไทยไม่มีการกำหนดถึงเรื่องกฎหมายลักษณะเช่าซื้อไว้เป็นการเฉพาะ ต่อมาเมื่อมีการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 จึงได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการเช่าซื้อไว้ จำนวน 3 มาตรา คือ มาตรา 572 มาตรา 573 และมาตรา 574 เท่านั้น โดยได้ประกาศไว้นับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2467 เป็นต้นมาและต่อมาได้มีการประกาศยกเลิกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เดิม และให้ใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่แทน ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2472⁹ เป็นต้นมา และแม้จะได้มีการให้ความเห็นของนักกฎหมายไทยไว้ว่าจะต้องนำกฎหมายลักษณะซื้อขายและเช่าทรัพย์สินมาบังคับใช้กับการเช่าซื้อด้วย เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการเช่าซื้อกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ ก็หาได้มีบทบัญญัติมาตราใดที่กล่าวถึงการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อไว้แต่อย่างใด

ในส่วนของกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคอันได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 นั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายมิได้มุ่งคุ้มครองแก่ธุรกรรมที่เป็นการซื้อขายเท่านั้น แต่หากขยายความไปถึงธุรกรรม การเช่าซื้อและให้เช่าซื้อด้วย¹⁰ ดังนั้น แม้การทำสัญญาเช่าซื้อระหว่างผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจจะตกอยู่ ภายใต้พระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่พระราชบัญญัตินี้ก็มิได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุม อัตราค่าเช่าซื้อเอาไว้แต่อย่างใด เพียงแต่กล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานที่ผู้บริโภคมีสิทธิจะได้รับ¹¹ ซึ่งสิทธิขั้น พื้นฐานนี้รวมไปถึงสิทธิที่ผู้บริโภคจะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญาด้วย และกำหนดเกี่ยวกับ

⁹ ลำเรียง เมฆเกรียงไกร, คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ สีสขิง (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2560) 389.

¹⁰ มาตรา 3, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า

ในพระราชบัญญัตินี้

“ซื้อ” หมายความว่ารวมถึง เช่า เช่าซื้อ หรือได้มาไม่ว่าด้วยประการใด ๆ โดยให้คำตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์

อย่างอื่น

“ขาย” หมายความว่ารวมถึง ให้เช่า ให้เช่าซื้อ หรือจัดหาให้ไม่ว่าด้วยประการใด ๆ โดยเรียกคำตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์

อย่างอื่นตลอดจนการเสนอหรือการชักชวนเพื่อการดังกล่าวด้วย

¹¹ มาตรา 4, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า

ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองดังต่อไปนี้

- (1) สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการ
- (2) สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าหรือบริการ
- (3) สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ
- (3ทวิ) สิทธิที่จะได้รับความเป็นธรรมในการทำสัญญา
- (4) สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายว่าด้วยการนั้น ๆ หรือพระราชบัญญัตินี้บัญญัติไว้

ลักษณะของธุรกิจที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจเหล่านั้นเป็นธุรกิจที่ถูกลงโทษสัญญาได้¹² ไว้เท่านั้น

นอกจากนี้แม้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะได้ออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 มาคุ้มครองผู้เช่าซื้อไว้ โดยมีการกำหนดไว้ว่า ค่าใช้จ่ายประเภทใดบ้างที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บจากผู้เช่าซื้อได้บ้าง¹³ และแม้จะกำหนดเพดานอัตราเบี้ยปรับกรณีผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่าเช่าซื้อไว้ก็ตาม¹⁴ แต่ประกาศดังกล่าวก็หาได้ครอบคลุมถึงการกำหนดเพดานของอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นผลประโยชน์ของการเช่าซื้อไว้ไม่ ทำให้อัตราค่าเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อนั้นยังคงมีอัตราสูง

ในส่วนพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ก็เพียงแต่กำหนดไว้ว่า กรณีมีข้อพิพาทเกิดขึ้นว่าสัญญาใดเป็นธรรมหรือไม่ ศาลก็มีหน้าที่ต้องพิจารณาและมีคำสั่งให้ข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมนั้นมีผลบังคับใช้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น ซึ่งไม่สามารถคุ้มครองผู้บริโภคในกรณีประเด็นปัญหาของอัตราดอกเบี้ยซึ่งเป็นผลประโยชน์ของการเช่าซื้อสูง อันส่งผลให้ค่าเช่าซื้อตามสัญญาเช่าซื้อสูงได้เต็มที่ เพราะผู้บริโภคที่ไม่ได้ใช้สิทธิทางศาลเพื่อร้องขอให้ศาลพิจารณาว่าสัญญาเช่าซื้อของตนเป็นธรรมหรือไม่ก็ยังคงต้องรับภาระในการชำระค่าเช่าซื้อที่มีอัตราสูงให้แก่ผู้ให้เช่าซื้อจนเต็มจำนวน ประกอบกับเป็นการก่อให้เกิดภาระหน้าที่ซ้ำซ้อนแก่ผู้บริโภคหากจะต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลด้วย

¹² มาตรา 35 ทวิ, พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 บัญญัติว่า

ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบการเกินสมควร
- (2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด และเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบการจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

¹³ ข้อ 3, ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 บัญญัติว่า

ในประกาศนี้

“ค่าใช้จ่ายที่ผู้ให้เช่าซื้อเรียกเก็บได้” หมายความว่า ค่าภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าภาษีรถประจำปี เงินเพิ่มเนื่องจากการต่อภาษี ค่าเช่า ค่าธรรมเนียมเปลี่ยนเครื่องยนต์ สีรถ ชนิดเชื้อเพลิง (ต่อรายการ) ค่าธรรมเนียมการโอนทะเบียนรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ค่าธรรมเนียมแผ่นป้ายทะเบียนรถ ค่าธรรมเนียมใบแทนเครื่องหมายแสดงการเสียภาษีรถ ค่าปรับเนื่องจากการเปลี่ยนเครื่องยนต์ สีรถ ชนิดเชื้อเพลิง และค่าเบี้ยประกันภัยตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ

¹⁴ ข้อ 5, ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 บัญญัติว่า

ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

- (2) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ให้เช่าซื้อคิดเบี้ยปรับในกรณีที่ผู้เช่าซื้อผิดนัดชำระค่างวดตามสัญญาเช่าซื้อเกินกว่าอัตราดอกเบี้ยที่แท้จริง (Effective Interest Rate) บวกร้อยละสามต่อปี แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินอัตราร้อยละสิบห้าต่อปี

จากการศึกษาบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคเรื่องการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อของต่างประเทศนั้นปรากฏรายละเอียดดังนี้

(1) ประเทศอังกฤษ ได้มีบทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัญญาเช่าซื้อหลายฉบับด้วยกัน เช่น พระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1964 (Hire-Purchase Act 1964) พระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 (Consumer Credit Act 1974) และพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม ค.ศ. 1977 (Unfair Contract Terms Act 1977) ซึ่งแม้จะไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่ถูกกำหนดขึ้นเพื่อควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อไว้โดยตรง แต่ก็ได้มีกฎหมายที่ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับเรื่องอัตราค่าเช่าซื้อไว้ โดยหลักการที่สำคัญที่คุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องดังกล่าว คือ หลักเรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สัญญา ซึ่งหลักเรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สัญญานี้เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในประเทศอังกฤษมาช้านานแล้ว เป็นหลักการที่มุ่งเน้นไปที่ความยุติธรรมและความโปร่งใสในการทำสัญญาระหว่างคู่สัญญา กล่าวคือ ความโปร่งใส หมายถึง ข้อสัญญาจะต้องมีความชัดเจน ครบถ้วน และสามารถเข้าใจได้ ส่วนความยุติธรรม หมายถึง ผู้ประกอบธุรกิจไม่ควรที่จะแสวงหาประโยชน์จากความจำเป็นในการใช้ชีวิต ความยากจน ตลอดจนการขาดประสบการณ์ของผู้บริโภคซึ่งเป็นผู้สัญญา¹⁵

หลักเรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สัญญานี้ ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 2006 (Consumer Credit Act 2006) ซึ่งได้ออกมาเพื่อแก้ไขหลักเรื่องการต่อรองสินเชื่อที่ไม่เป็นธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 1974 โดยพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค ค.ศ. 2006 ได้ขยายขอบอำนาจของศาล กล่าวคือ ศาลเป็นผู้มีหน้าที่ต้องพิจารณาว่าความสัมพันธ์ใดระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้จะถือว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งการพิจารณาถึงความสัมพันธ์อันเป็นธรรมนี้ศาลอาจพิจารณาจากข้อกำหนดต่าง ๆ ในสัญญา วิธีการที่เจ้าหนี้ดำเนินการหรือบังคับตามสิทธิของเจ้าหนี้ตามสัญญา ตลอดจนการกระทำการหรืองดเว้นการใด ๆ ของเจ้าหนี้หรือในนามของเจ้าหนี้ทั้งก่อนหรือหลังทำสัญญา และหลักเรื่องความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สัญญานี้ยังสามารถนำไปบังคับใช้กับสัญญาที่สิ้นสุดลงแล้วได้ด้วย

เมื่อมีข้อโต้แย้งเรื่องความสัมพันธ์อันไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น ผู้ที่มีหน้าที่พิสูจน์ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เป็นธรรมหรือไม่ก็คือเจ้าหนี้ โดยเจ้าหนี้มีหน้าที่ต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงความตรงกันข้าม กล่าวคือ ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างตนและลูกหนี้มีใช่ความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรมแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตามหากศาลพิจารณาแล้วพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นธรรม ศาลก็มีอำนาจอย่างกว้างขวางในการที่จะสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ว่าจะเป็นการสั่งให้เจ้าหนี้ชำระหนี้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนคืนลูกหนี้ หรือสั่งให้เจ้าหนี้กระทำการหรืองดเว้นการใด ๆ หรือสั่งลดหรือเพิกถอนจำนวนเงินที่ลูกหนี้จะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้ หรือสั่งเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขของสัญญา เป็นต้น

¹⁵ Bradley Say, *Unfair Relationship Under the Consumer Credit Act* (1 Feb 2021) i-m-a.org.uk <<https://www.i-m-a.org.uk/wp-content/uploads/ima-ljdoc-185%204.pdf>>.

(2) รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกานั้นไม่นิยมใช้คำว่า เช่าซื้อ (hire-purchase) คงมีกล่าวถึงเฉพาะสัญญาซื้อขายแบบมีเงื่อนไข (Conditional Sale) โดยในส่วนของรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา สัญญาซื้อขายแบบมีเงื่อนไขปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการเงินเพื่อการขายรถยนต์ (Automobile Sales Finance Act) และแม้ในรัฐแคลิฟอร์เนียจะได้มีการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราไว้ในกฎหมายต่าง ๆ อย่างมากมาย อาทิ ประมวลกฎหมายแพ่ง (Civil Code) ประมวลกฎหมายการเงิน (Financial Code) ประมวลกฎหมายการประกัน (Insurance Code) และรัฐธรรมนูญแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Constitution) แต่บทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรานี้ก็หาได้นำมาบังคับใช้กับสัญญาซื้อขายแบบมีเงื่อนไขไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากได้เคยมีการให้ความเห็นว่า ดอกเบี้ยไม่สามารถเรียกเก็บได้ในการซื้อขายเนื่องจากไม่ใช่การกู้ยืม

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติการเงินเพื่อการขายรถยนต์ก็ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้บริโภคไว้เป็นการเฉพาะ กล่าวคือ มีการกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นเพื่อจำกัดหรือควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายทางการเงิน (Finance charge) ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายของสินเชื่อผู้บริโภคที่ผู้บริโภคต้องชำระทั้งทางตรงและทางอ้อมให้แก่ผู้ประกอบการไว้ โดยจะพิจารณาจากยอดเงินที่ยังไม่ได้ชำระอันหมายถึง ส่วนต่างระหว่างราคาเงินสดและเงินดาวน์รวมเบี้ยประกันทั้งหมด (ยกเว้นการประกันชีวิตด้านเครดิต หรือการประกันความทุพพลภาพ เมื่อจำนวนเงินดังกล่าวถูกรวมอยู่ในค่าใช้จ่ายทางการเงินแล้ว) ซึ่งรวมถึงจำนวนเงินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกรรมที่ต้องชำระให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ และเงินที่ต้องชำระสำหรับใบอนุญาตและค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนที่กำหนดโดยกฎหมาย

นอกจากการควบคุมอัตราค่าใช้จ่ายทางการเงินจะคำนึงถึงยอดเงินที่ยังไม่ได้ชำระตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จะต้องพิจารณาด้วยว่าอัตราค่าใช้จ่ายทางการเงินถูกคำนวณโดยวิธีการแบบ Simple-interest basis หรือ Precomputed basis (Simple-interest basis เป็นวิธีการคิดดอกเบี้ยที่คำนวณจากจำนวนเงินหรือยอดคงค้างตามจริง ณ วันที่ครบกำหนดชำระ ส่วน Precomputed basis เป็นวิธีการคิดดอกเบี้ยที่คำนวณจากจำนวนเงินคงที่ แม้ว่าจะมีการชำระเงินก่อนถึงกำหนดก็ตาม)

ตัวอย่างเช่น หากค่าใช้จ่ายทางการเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วน ถูกคำนวณโดยวิธีการแบบ Precomputed basis และหากยอดเงินที่ยังไม่ได้ชำระไม่เกินหนึ่งพันดอลลาร์ ค่าใช้จ่ายทางการเงินจะต้องไม่เกินยี่สิบห้าดอลลาร์ หรือหากยอดเงินที่ยังไม่ได้ชำระเกินหนึ่งพันดอลลาร์ แต่ไม่เกินสองพันดอลลาร์ ค่าใช้จ่ายทางการเงินจะต้องไม่เกินห้าสิบดอลลาร์ หรือ หากยอดเงินที่ยังไม่ได้ชำระเกินสองพันดอลลาร์ ค่าใช้จ่ายทางการเงินจะต้องไม่เกินเจ็ดสิบห้าดอลลาร์ เป็นต้น

(3) ประเทศอินเดีย ได้เคยมีการตราพระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1972 (Hire-Purchase Act 1972) ขึ้นมาเพื่อควบคุมสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาตามสัญญาเช่าซื้อ โดยพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญเพื่อควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อเอาไว้ กล่าวคือ มีการจำกัดอัตราค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อ

(limitation on hire-purchase charges) ตามกฎหมายไว้ในอัตราร้อยละสามสิบต่อปี หรืออัตราที่ต่ำกว่านั้น ตามที่รัฐบาลกลางกำหนด ซึ่งรัฐบาลกลางอาจจะบออัตราร้อยละต่อปีให้มีอัตราไม่น้อยกว่าร้อยละสิบต่อปี ทั้งนี้ โดยที่รัฐบาลกลางจะต้องปรึกษารัฐบาลกลางของอินเดียแล้ว และทำการประกาศอัตราดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษา ซึ่งอาจมีการระบออัตราที่แตกต่างกันตามสัญญาเช่าซื้อของสินค้าแต่ละประเภทได้ และในกรณีที่มีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด ผู้เช่าก็มีสิทธิที่จะเลือกให้สัญญาเช่าซื้อนั้นเป็นโมฆะหรือเลือกที่จะลดความรับผิดชอบของผู้เช่าลงตามจำนวนของค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อสุทธิที่เกิดขึ้นไปได้

อย่างไรก็ตามแม้ต่อมาพระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1972 จะถูกยกเลิกไป แต่เหตุผลแห่งการยกเลิกพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เนื่องมาจากสูตรทางคณิตศาสตร์ที่ใช้ในการคำนวณค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อนั้นมีความสลับซับซ้อนและยากเกินกว่าที่ประชาชนทั่วไปจะเข้าใจได้ ตลอดจนเห็นสมควรปล่อยให้ค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อเป็นไปตามสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงได้ เพราะเงื่อนไขการกู้ยืมในสภาพสังคมของประเทศอินเดียนั้นยังคงเป็นมิตรกับผู้กู้

ดังนั้น อาจกล่าวได้โดยสรุปว่า ประเทศอินเดียเองก็ได้เคยมีความพยายามที่จะกำหนดหลักเกณฑ์ขึ้นมาเพื่อคุ้มครองคู่สัญญาตามสัญญาเช่าซื้อเช่นกัน หากแต่เมื่อเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการทำสัญญาเช่าซื้อที่ปรากฏในสภาพสังคมของประเทศอินเดียนั้นได้เป็นการเอารัดเอาเปรียบหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อผู้เช่า จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการตราพระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1972 และสุดท้ายพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจึงได้ถูกยกเลิกไปนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

แม้ประเทศไทยจะมีกฎหมายที่คุ้มครองผู้บริโภคในการทำสัญญาเช่าซื้อแล้วก็ตาม แต่กฎหมายที่มีอยู่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองผู้บริโภคที่ทำสัญญาเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ เนื่องจากไม่มีกฎหมายฉบับใดที่มีหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเกี่ยวกับเรื่องอัตราค่าเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ ดังนั้น จึงเห็นสมควรเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว ดังนี้

1. เห็นควรนำหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติเช่าซื้อ ค.ศ. 1972 ของประเทศอินเดีย ซึ่งมีการควบคุมหรือจำกัดอัตราค่าธรรมเนียมการเช่าซื้อตามกฎหมายมาปรับใช้กับกฎหมายไทย กล่าวคือ ควรเพิ่มหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการควบคุมอัตราค่าเช่าซื้อ โดยกำหนดเพดานอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อไว้ในประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจให้เช่าซื้อรถยนต์และรถจักรยานยนต์เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561

2. เนื่องจากรูปแบบของธุรกิจให้สินเชื่อมีวัตถุประสงค์คล้ายกับการให้กู้ยืมเงิน เพราะผู้ให้บริการทางการเงินย่อมต้องการผลประโยชน์ตอบแทนในลักษณะของตัวเงินเช่นกัน ดังนั้น ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเข้าซื้อข้างต้น อาจอ้างอิงเพดานอัตราดอกเบี้ยเรื่องการกู้ยืมเงินที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 มาปรับใช้ได้

3. เพื่อให้กฎหมายมีผลบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเห็นควรกำหนดผลของการฝ่าฝืนการเรียกเก็บอัตราดอกเบี้ยเข้าซื้อไว้เป็นการเฉพาะ โดยนำหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติเข้าซื้อค.ศ. 1972 ของประเทศอินเดียมาปรับใช้ กล่าวคือ หากมีการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมการเข้าซื้อเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด ให้ผู้เข้าซื้อที่มีสิทธิที่จะเลือกให้สัญญาเข้าซื้อนั้นเป็นโมฆะหรือเลือกที่จะลดความรับผิดชอบของผู้เช่าลงตามจำนวนของค่าธรรมเนียมการเข้าซื้อสุทธิที่เกินไปได้

บรรณานุกรม

กมลลักษณ์ พันธุ์เจริญ, “ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับธุรกิจบ้านจัดสรรที่มีผลต่อผู้บริโภค” (2561) 8:2 วารสารวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

กลุ่มสถิติการขนส่ง กองแผนงาน กรมการขนส่งทางบก, จำนวนรถจดทะเบียนสะสม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2563 (Number of Vehicle registered as of 31 December 2020) (23 สิงหาคม 2564) สถิติการขนส่ง <<https://web.dlt.go.th/statistics/>>.

กลุ่มสถิติการขนส่ง กองแผนงาน กรมการขนส่งทางบก, สถิติจำนวนรถจดทะเบียนใหม่ตามกฎหมายว่าด้วยรถยนต์ และกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบก ปี พ.ศ. 2563 ทั่วประเทศ (23 สิงหาคม 2564) สถิติการขนส่ง <<https://web.dlt.go.th/statistics/>>.

ชนม์ชัชชา รัตนศิริทรัพย์, ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการสินเชื่อเช่าซื้อรถจักรยานยนต์ต่อส่วนประมวลตลาดของ บริษัท สินปรมีลขซึ่ง จำกัด (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559).

นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์, กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560).

ผู้จัดการบริการทีมกลยุทธ์ ศก., ดอกเบี้ยเงินกู้แบบเงินต้นคงที่ (28 มกราคม 2564) ศูนย์คุ้มครองผู้ให้บริการทางการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย <<https://www.1213.or.th/th/serviceunderbot/loans/pages/ateffective.aspx>>.

มานะ พิทยาภรณ์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าซื้อ (นิติศาสตร์ดุสิตบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2521).

วันเฉลิม วงศ์พันธ์, ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสามารถในการปิดบัญชีหนี้เช่าซื้อรถจักรยานยนต์ (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556).

สิริรัตน์ ฟองวิฑู, การให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภค : กรณีศึกษาสัญญาเช่าซื้อ (นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547).

สำเรียง เมฆเกรียงไกร, คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์เช่าซื้อ ลีสซิ่ง (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2560).

Bradley Say, *Unfair Relationship Under the Consumer Credit Act* (1 Feb 2021) i-m-a.org.uk <<https://www.i-m-a.org.uk/wp-content/uploads/ima-ljdoc-185%204.pdf>>.

